

LUNDS UNIVERSITET

Musikhögskolan i Malmö

Läroarbuddning i musik och svenska

Cecilia Bonde

Examensarbete

Höstterminen 2007

Sjung Svenska!

En studie kring huruvida sången kan vara ett redskap i sfi-undervisning.

Handledare: Thorvald Lidner

**MUSIKHÖGSKOLAN
I MALMÖ**
Lunds universitet

Abstract

Singin Swedish!

The purpose of this study is to find out how songs and singing could complement Swedish second language education. The method I have used to collect information is qualitative interviews with four persons with different professions: a teacher, a choirleader, a singing educationalist and a medical doctor and a laryngologist. The study begins with a few thoughts about my interest in the subject, followed by a short overview of other studies and literature that has been published on the subject.

The persons I have interviewed has experiences of either singing, use of voice or teaching of the Swedish language. The results of the interviews have been analysed and compared with the literature. My conclusions are that singing can be useful in language learning as long as it is voluntary, and that singing can affect pronunciation and motivation. But also that singing as a means of language learning can be an unusual way of learning language for persons with different cultural and social backgrounds.

Keywords: Second language learning, singing, singing as motivation, pronunciation, singing as a mean of language learning

1 INLEDNING	4
2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	5
3 TEORETISK BAKGRUND	6
ANDRASPRÅKSINLÄRNING	6
BARNNS SPRÅKINLÄRNING	7
FYSIOLOGI	9
SÅNGEN SOM MEDEL FÖR INLÄRNING	10
4 METOD	11
5 RESULTAT	13
5.1 SAMMANFATTNING AV INTERVJU- EVA BORNEMARK	13
5.2 SAMMANFATTNING AV INTERVJU- ROLAND RYDELL	15
5.3 SAMMANFATTNING AV INTERVJU- SYLVIA STIPIC.....	16
5.4 SAMMANFATTNING AV INTERVJU- ANNA-LENA TIDEMAN	18
5.5 RESULTATSAMMANFATTNING.....	20
6 DISKUSSION	23
7 SLUTSATSER	25
8 VIDARE FORSKNING	26
BILAGA 1	28
BILAGA 2	29
BILAGA 3	30
BILAGA 4	31

1 Inledning

Mitt namn är Cecilia Bonde och jag studerar vid Musikhögskolan i Malmö. Jag har, inom utbildningen, även studerat svenska två år vid Lunds Universitet. När jag erhåller min examen kommer jag titulera mig som lärare i musik och svenska på gymnasial nivå.

Eftersom dessa båda ämnen ligger mig varmt om hjärtat och eftersom jag är övertygad om att de hör ihop och påverkar varandra på flera sätt, har jag valt som mål för detta examensarbete att undersöka en gren i relationen mellan sång och språk. Sång är mitt huvudinstrument och en tanke föddes i mig vid tid för val av ämne, att sång skulle kunna vara ett redskap vid språkinläring. Sången är en del av språket och språket är en del av sången, åtminstone om man ser till prosodin, samt att man vid både tal och sång använder rösten. Kan då sången påverka språkinläringen? Det är just detta som intresserar mig och som jag vill undersöka vidare. Finns det en möjlighet att med sång som verktyg kunna nå en språklig kunskap eller färdighet? Kan sången ge en djupare förståelse av ett språk eller kan den underlätta för förståelse av hur ett språk skall talas?

Jag tänker till exempel på min egen grundskoletid. När jag började lära mig det engelska språket på mellanstadiet, kombinerades språkundervisningen med enklare engelska sånger. Dessa sånger minns jag än idag, såväl vad gäller orden som det korrekta brittiska uttalet i dem. Sång är genomgående förekommande inslag i språkundervisning. Varför?

När små barn skall lära sig tala är sånger i varierande svårighetsgrad förekommande såväl i hemmet, som på dagiset eller i förskolan. Visst måste då sången spela en viktig roll under språkinläringen? Men vilken är då sångens specifika roll?

När utländska medborgare invandrar till Sverige och skall börja studera svenska, som ett andra språk efter sitt modersmål, kan då sången vara ett relevant verktyg vid deras inläring av svenska språket? Det är det här jag vill undersöka. Jag har valt att begränsa min undersökning till sång som ett redskap i sfi-undervisning, då omfånget på mitt arbete är begränsat.

Liknande forskning finns att tillgå, med specialisering på barns språkinläring med musiken som redskap, hos Madelene Stjernberg i hennes uppsats från 2006, *Språkutveckling genom musik*, från Institutionen för Utbildningsvetenskap i Karlstad. Forskning kring barns språkutveckling och sånganvändning finns att nå i *Barn och sång*, skriven av Gunnel Fagius, och om språkutveckling hos barn och vuxna samt andraspråksinläring hos *UTTALET, SPRÅKET och HJÄRNAN* av Olle Kjellin. För att få en mer fysiologisk inblick i hur vår hjärna arbetar i fråga om tal, språk och sång, hänvisar jag till *Hemisfärernas musik*, skriven av Jan Fagius. Björn och Hanna Adler går djupare in på fysiologin och komplicerat lärande i boken *Neuropedagogik*. För en djupare inblick i barns språkinläring, hänvisar jag till *språkinläring hos barn*, författad av Gisela Håkansson.

Min uppsats riktar sig till sfi-pedagoger, samt yrkesverksamma inom sång eller språk.

2 Syfte och frågeställningar

Syftet med arbetet är att undersöka förhållandet mellan språkinlärning och sång samt sångens relevans för att underlätta eller vidareutveckla språkinlärning inom sfi-undervisning. Trots vetenskapen om talets och sångens hemvist på *olika* platser i hjärnan, är jag nyfiken på om dessa förmågor har möjlighet att påverka varandra på ett, *för elever*, givande sätt. För min egen del har sången alltid nått djupare in i mitt varande än talet, och det är av denna anledning jag finner det intressant att undersöka om man skulle kunna nå större, eller åtminstone annorlunda resultat av att blanda in sången i språkundervisningen inom sfi. Mina frågeställningar lyder som följer:

- Hur kan sången, underlätta inläringen i svenska som andraspråk?
- Hur kan sången ge eleven en ytterligare dimension av svenska språket och den svenska kulturen?

Vidare har två ytterligare frågeställningar fått utgöra en central del av min undersökning och uppsats. Dessa utgör ett komplement till undersökningens två huvudfrågor. De kommer därför att diskuteras genomgående i uppsatsen, bredvid resultaten av ovanstående frågeställningar:

- Vilken inverkan har elevernas ursprung och erfarenheter från sitt tidigare hemland på deras inläring av svenska språket?
- Skall man ta hänsyn till elevernas kulturella bakgrund och anpassa sångerna efter denna och i så fall hur?

3 Teoretisk bakgrund

I detta kapitel kommer jag att behandla tidigare forskning dels kring problematiken kring andraspråkinläring för invandrare i Sverige, vilken jag också relaterar till barns språkinläring och språkutveckling, dels sången och musikens funktion ur fysiologiskt perspektiv, men även som verktyg för olika inläringssituationer. Anledningen till att jag valt att behandla just dessa teorier, beror på att jag vill utreda de olika förutsättningar och sammanhang som kan påverka vår användning av sång vid språkinläring. Jag vill, som tidigare nämnt, få en inblick i sångens och språkets inverkan på oss människor, dels som barn, dels som vuxna, för att se hur vi som människor fungerar i relation till dessa två funktioner, dessa kommunikativa förmågor.

Andraspråksinläring

Utbildningen syftar till 'kunskap om och förståelse av samhällets organisation och dess grundläggande värderingar för att underlätta elevens integration, aktiva medverkan i och bidrag till utvecklingen av samhällsliv, arbetsliv och kultur i Sverige./.../ Enligt lagen syftar sfi till att ge vuxna invandrare grundläggande kunskaper i svenska språket och om det svenska samhället. Sfi syftar till att ge vuxna, som saknar grundläggande kunskaper i svenska, möjligheter att utifrån sina olika förutsättningar och personliga mål utveckla förmåga att kommunicera muntligt och skriftligt i vardags-, samhälls- och arbetsliv samt studier. (Statens Offentliga utredningar, 2003, s.73)

Man vet att ålder och motivation är av avgörande betydelse för inläring, och att det sker en avsevärd försämring av språkinlärningsförmågan hos vuxna, främst vad gäller minnesförmågan. "Många studier har dock visat att motivation, såväl inre motivation som grundar sig på lärarens självupplevda behov och mål, har stor betydelse för inläringen." (Skolverket, 1997, s.147) Den som har ett klart mål, som denne vet att han eller hon kan nå, blir också mer motiverad av att försöka nå det. (Kjellin, 2002)

"Ingenting är så lätt att det inte kan bli svårt om det görs motvilligt." Terentius (185 – 159 f.Kr.)

Skolverket rapporterar också om att grundförutsättningen för språkinläring är att inlärnarna kommer i kontakt med språket genom talare av språket och att de har möjlighet att använda språket under så gynnsamma former som möjligt, och om inlärnarna har svårt att komma i kontakt med språket utanför klassrummet, så bör undervisningen innehålla konkreta, naturliga talsituationer där det ingår ett varierat och autentiskt talspråk. (Skolverket, 1997) Skolverket har också i sin rapport redovisat undersökningar kring vilken form av undervisning som används av pedagogerna och vilken som önskas av elever inom sfi. Där visade det sig att 40% av eleverna i undersökningen angav att de lärde sig mer av undervisning som innehöll grammatikövningar, diktamen, genomgång av nya ord, uttalsövningar och arbete i läroboken, medan 29% ansåg att de lärde sig mest på kommunikativa och innehållsriktade aktiviteter som diskussioner, uppsatsskrivning, samtalsövningar, läsning av böcker och tidningar, berättelser inför gruppen, musik och sång, samt hörförståelse. "Rollspel, musik och sång och hörförståelse är aktiviteter som angavs som inlärningsbefrämjande" av endast ett fåtal elever. (Skolverket, 1997, s.160) Eleverna prioriterade de mer "traditionella" aktiviteterna, vilket enligt rapporten kan bero på att dessa överensstämmer med deras tidigare erfarenheter av språkundervisning, eller kanske på att eleverna uppgav de övningar som varit mest frekventa i undervisningen och där eleverna utgått från att de övningar som pedagogen använder är de som är bäst för dem (Skolverket, 1997).

När det gäller problematiken med andraspråksundervisningen, menar Olle Kjellin att

uttalet måste få större plats i språkundervisningen. Uttalet är intimt förknippat med den kommunikativa förmågan och därmed också med den sociala kompetensen. Och detta är en viktig faktor inom integrationen. En utländsk brytning kan komma att fungera som en *mur* mellan invandrade och infödda talare. Att uppfatta och förstå tal med en brytning tar rent neurofysiologiskt längre tid och ställer högre krav på lyssnarens korttidsminne. Detta kan leda till att samtalsmottagaren undviker samtalet eller snabbt tröttnar på det. Detta leder i sin tur till att talaren utsätts för risken att hamna utanför samhällsgemenskapen. Om prosodi menar, Kjellin, att denne kanske är den viktigaste faktor som speglar vår inre värld, hur vi känner och tänker. Prosodin är också den del av talet som först avslöjar vårt ursprung, regionalt eller nationellt, och i viss mån även socialt. Brister i prosodin kan göra att en andraspråkstalare riskerar att bli bedömd som ”dålig” i svenska, fastän grammatik och ordförråd är på en mycket hög nivå. Kjellin ifrågasätter också vad meningen är med att kunna en mängd ord och grammatik om ingen uppfattar vad man säger. Han anser att det grundläggande moment, exempelvis ordinlärningen, skulle kunna vara. (Kjellin, 2002) Olle Kjellin menar att ”ett äkta kommunikativt språk endast kan existera med ett gott uttal” (Kjellin, 2002, s.14). Det har publicerats en mängd studier som visar att vuxna som lär sig svenska som ett andraspråk alla har en inversion av att subjekt och verb efter ett inledande adverb är mycket svårt att lära sig, och att det kan ta flera år innan de tillägnar sig den kunskapen (Håkansson, 1998).

Barn lär sig att behärska prosodin först och får därmed aldrig någon ’brytning’. Detta trots att de generellt under tiden fram tills de börjar tala någorlunda rent (vid fyra-femårsåldern) egentligen har betydligt sämre uttal och grammatik än t.o.m. rena nybörjare inom sfi har! Men tack vare sin tidigt grundlagda prosodi och en del andra, ’inbyggda knep’ bygger barnen successivt upp såväl ett perfekt, infött uttal som en perfekt, infödd grammatik. (Kjellin, debattskrift, 2002, s.2)

Barns språkinlärning

Det nyfödda barnet är, sedan flera veckor tillbaka, bekant med sin mammas röst och språk. Framförallt är det de melodiska elementen, talets melodi och rytm, som ger information om det talade språket. Det kan dröja flera år innan barnet *förstår* orden, dess innebörd, men avsikterna med orden, som hörs på intonationen i språket, kan barnet uppfatta väldigt tidigt. Dessa delar är gemensamma för tal och språk, samt musik och sång, och de utgör viktiga delar av barnets väg till ett talat språk (Fagius, 2007). Skiftningar i mammans psyke påverkar kroppens biokemi, rörelsemönster, röstkvalité och språk. Dessa förändringar exponeras då också för det ofödda barnet. Om mamman sjunger och detta leder till att endorfiner utvecklas, så lär sig barnet att sång är förenat med något lustfyllt (Björkvold, 1991).

Vad som händer när barnet börjar kommunicera genom ljud och rörelser, är att det direkt får bekräftelse av omgivningen, som försöker utröna vad barnet menar, eller helt enkelt upprepar det ljud barnet producerat.

Barn från olika länder och kulturer följer till en början likartade mönster i språkinlärningens begynnelsestadium, men omgivningens språk påverkar spädbarnet redan under det första året. Detta kan dels bero på att barn föds med en mäktig hjärnkapacitet, med möjlighet att bearbeta och strukturera en mängd intryck, dels på att hjärnan är väldigt formbar och plastisk. Efterhand som hjärnan blir specialiserad och speciellt bra på vissa saker, blir den mindre plastisk. Den avtagande plasticiteten pågår dock samtidigt som kognitiva förmågor som planering, abstrakt tänkande och minnesfunktioner utvecklas. Ofta läggs fokus på barnets förmåga att *producera* ljud, medan barnets förmåga att uppfatta tal och talljud förbises, trots denna förmågas stora betydelse för kommunikationen. Väldigt tidigt i barnets liv kan barnet urskilja sin mammas röst från andra röster, och vid ett halvt års ålder, kanske tidigare, kan barnen skilja

mellan omgivningens språk och främmande språkljud. ”Utan samspel med omgivningen blir det ingen tal- och språkutveckling” (Fagius, 2007, s.29).

Barnets egen talproduktion utvecklas efterhand från grundläggande motoriska rörelser som käkrörelser, upp och ner, till mer och mer förfinade rörelser av exempelvis tungspetsen. (Fagius, 2007)

Ett barn som börjar lära sig ett språk, vet inte om det är lätt eller svårt, men lär sig ändå. Det lyssnar och lyssnar i ungefär ett år, sedan imiterar det först genom joller och sedan enstaka ord, och sedan meningar som byggs på från två ord till flera, varpå språket blir mer och mer komplicerat. Det tar många år innan barnet lärt sig språket färdigt, uppemot 8 – 10 år, men grunden är färdig efter 5 – 7 år, och språkrhythmen redan efter 12 – 18 månader.

Det som gör det lätt för ett barn att lära sig ett språk är en sorts medfödd instinkt att kunna kommunicera med omgivningen, samt att kunna tolka alla sinnesintryck till något meningsfullt, helst någon typ av mönster. Det som gör det svårt för barnet är att varken hjärnan, nervsystemet eller talorganen är tillräckligt utvecklade förrän efter flera år. Med ett viktigt undantag: hörselorganen är i princip redan färdigutvecklade efter födelsen. Detta gör hörseln till det viktigaste ”instrumentet” för språkinläringen (Kjellin, 2002).

En mycket stor fördel som de små barnen har är att de slipper exponeras för skriften och dess förvirrande regler innan de muntligt behärskar grunderna i språket. (Kjellin, debattskrift, 2002, s.2)

Varje nyfött, normalutvecklat barns hjärna är förberett för att utveckla ett språk. Barnet tar efter och lär sig det språk som omger det; det behöver ingen systematiserad träning. Umgänget med andra talande människor blir träning nog. Den praktiskt fungerande grammatiken sköter hjärnan om med automatik och den behövs alltså inte studeras. Vi planerar som regel inte en hel mening när vi börjar yttra oss, utan meningen utvecklas efterhand och vi anpassar dess grammatikaliska utformning till yttrandets förlopp. (Fagius, 2001) Det finns många som vill se ett samband mellan den fylogenetiska utvecklingen och den ontogenetiska utvecklingen. Den fylogenetiska utvecklingen rör hur språket har vuxit fram hos människoarten, medan den ontogenetiska utvecklingen handlar om hur språket utvecklas hos det enskilda barnet (Håkansson, 1998).

Den känslomässiga motorn i oss är viktig i fråga om motivationen för lärande och utveckling. I grunden är alla individer aktivt lärande varelser som lär utav samspel med omgivningen, och där leken spelar en avgörande roll i barnets liv, som form för bearbetning och utveckling (Adler & Adler, 2006).

Inom ämnet talutveckling skriver Madelene Stjernberg ”att talutvecklingen kan stimuleras i musikterapi genom spel på blåsinstrument och i röstlekar och sång som direkt berör de delar av talapparaten, andningen, muskler i strupe och mun, som behöver tränas för att barnet ska få en korrekt ljud och talproduktion”. Hon skriver också att barnets förmåga att uttala ord och språkljud riktigt, kan påverkas av om de framhävs genom ett rytmiskt sammanhang (Stjernberg, 2006, s.10).

Fysiologi

Mångsysslaren Olof von Dalin, mannen bakom tidningen *Then swänska Argus* och den allegoriska historieberivningen *Sagan om hästen*, beskrev år 1745 en person som förlorat talförmågan men kunde sjunga psalmer./.../ Här beskrivs alltså en man som drabbats av slaganfall, med högersidig förlamning och förlorad talförmåga men med bevarad förmåga att sjunga, och med sången fungerade också de utantill lärda orden. Beskrivningen ger en tydlig fingervisning om att sång och tal hanteras i olika delar av hjärnan – men den sångliga delen kan tydligen lagras i ett automatiskt språk fastän språkförmågan i övrigt gått förlorad. (Fagius, 2001, s.14)

Musikförmågan har ofta jämförts med människans språkliga förmåga. Det finns besläktade drag men många olikheter. När vi sjunger en sång med text förenas musikförmågan och språket. Att via det talade språket kommunicera över avstånd är en enorm prestation av hjärnan. Det sägs att språk med samma principiella struktur som dem vi har idag har existerat i minst 40 000 år, men det kan också röra sig om 100 000 år eller längre. Vi äger en biologiskt inbyggd förmåga att bilda och forma ljud, sätta samman ett ganska begränsat antal små ljudkomponenter till betydelsebärande enheter, som via en komplicerad syntax kombineras till ett kommunikationssystem som i princip saknar begränsningar. Det har visat sig att om man presenterar två avsnitt, som inte följer direkt efter varandra i en välkänd sång och sedan ber en person föreställa sig sången, så löses uppgiften genom att personen i fråga sjunger igenom sången inom sig, alltså är processen lik tillfället då man faktiskt hör sången. Detta visar att minnet använder samma associationsbanor både när vi föreställer oss sången och när vi faktiskt hör den.

Språkförmågan är lokaliserad i den dominanta hjärnhalvan, för de flesta av oss vänster hjärnhalva. Där har vi *Brocas area* där utåtriktade språkliga aktiviteter finns lokaliserade, som vårt ordförråd. *Wernickes area* har huvudansvaret för vår språkförståelse. Om den språkliga förmågan störts av en hjärnskada i någon form, kan vi drabbas av *afasi*. Även musikförmågan kan drabbas av en störning på analogt sätt, men då pratar vi om *amusi*.

När vi talar är talet inte en entonig följd av ljud, ord och stavelser, utan vårt tonläge varierar sig ständigt. Vi har en språkmelodi, *prosodi*. Den innebär en viktig betydelseaspekt för det talade språket. Den kan både ske automatiskt, samt styras med en medvetenhet för att betona något i det vi säger. En annan aspekt av prosodin ligger utanför vår viljekontroll och påverkas av dåvarande känsloläge. Den förstnämnda prosodin är semantisk och har med det rent språkliga budskapet att göra, som genom prosodin förtydligas med betoningar. Denna prosodi sköts av vänster hjärnhalva. Men den känslomässiga, *emotionella*, prosodin styrs av höger hjärnhalva. Och genom den prosodin kommer vi närmre den musikform som sången utgör. Det kan alltså vara höger hjärnhalva som har störst betydelse för musiken.

Musik förekommer i alla mänskliga kulturer i någon form, och alla människor har förutsättningar för att njuta musik. Alla mänskliga hjärnor har en musikalisk förmåga. Denna förmåga har större variation än den språkliga förmågan. Alla människor har tillgång till språket, men det är inte alla som blir musikaliskt tränade, medan alla människor med automatik språktränar och utvecklar det språkliga. Musiken innefattar fler dimensioner än språket – tonföljder och rytmer (tidsmässig dimension), tonhöjder (rumslig dimension) och ackord som ställer krav på att uppfatta samtidighet (vertikal dimension). Musiken innefattar också en mängd kombinationer, precis som språket, och då vi sjunger kommer dessutom språket in samtidigt, dels genom symboler i notskrift, dels genom skrivet språk (Fagius, 2001).

Våra emotioner, som utgör en form av sammanfattning av vad vi känner, handlar om sådant som att känna glädje, ilska, skuld, ångest, vara arg på sig själv, känna sig ensam, vara ledsen, vara skamsen eller känna rädsla för att bli straffad. Emotioner handlar om att känna olika känslor som vi oftast också kan beskriva i ord./.../ Affekterna är förlöpare till emotionerna. De finns innan vi sätter ord på dessa. De är ibland av positiv natur som intresse och glädje men också negativa./.../ Affekterna har den egenheten att de reglerar olika aktiviteter antingen genom att minska eller öka aktiviteten./.../ Affekterna är starkt smittsamma på det viset att t.ex. visad glädje ofta leder till att omgivningen också blir gladare. (Adler & Adler, 2006, s.30)

Sången som medel för inläring

Det har visat sig att man lär sig snabbare och kommer ihåg bättre, när man är i ett tillstånd av **avspänd koncentration**. Spänd koncentration hindrar inläring, medan en avspänd, fri och glad stämning stimulerar hela hjärnan och ökar dess förmåga att ta emot och lagra information. När det fungerar så arbetar hjärnan bättre som en helhet. Inställningen till det du ska lära dig är viktig. (Gudmundsson, 1997, s.17)

”När läraren vid första lektionen berättar vad du ska lära dig befinner du dig på en intellektuell nivå och förstår vad det senare är du ska lära dig i ett avspänt tillstånd. Men redan nu använder din lärare ’perifera signaler’...blickar, mimik, kroppsspråk, uttal, tempo, rytm... sådant som du uppfattar med ditt undermedvetna. Dessa suggestioner är långt starkare än du kanske tror. De stimulerar ditt undermedvetna utan att din vilja hämmas eller sätts ur funktion.” [Suggestion: av latinets *suggero*, som betyder ”att placera, framkalla, antyda”] (Gudmundsson, 1997)

All undervisning bör förena förnuft och fantasi, analys och känslor, logik och infall, för att nå sitt mål. (Gudmundsson, 1997, s. 15)

Musik löser spänningar, fördjupar relationer, stimulerar aktivitet, stärker konstruktiva tankar, påverkar hjärtats rytm och hjärnvågorna, samt frigör endorfiner i hjärnan och skapar ett naturligt lyckotillstånd i hjärnan. (Gudmundsson, 1997) Aktivt musikinlärande och musicerande kan därför innebära en lustfylld kognitiv verksamhet, som borde få effekter på den kognitiva förmågan i vidare mening. Musikupplevelsen färgas av lyssnarens tidigare erfarenheter och hans eller hennes personlighet, och gör den därför unik. Musiken kan uppfattas som stimulerande för någon, medan en annan person kan lämnas fullkomligt oberörd (Fagius, 2001).

Det ofödda barnet kan uppleva en hel värld av ljud och rörelser. Denna grundläggande och gemensamma erfarenhet knyter människor samman över hela världen, oavsett senare skillnader i språk, kultur och politik. Den musiska förståelsen är en gemensam, mänsklig tillgång som gör att det nyfödda barnet kan möta vilket som helst av alla världens språk och kulturer – och bemästra det./.../Utifrån denna tankegång antog jag som arbetshypotes att det i alla kulturer måste återfinnas spontan barnsång bland lekande barn. En sorts musikaliskt modersmål, som otvivelaktigt måste färgas olika med sin förankring i helt olika kulturer och traditioner, men som samtidigt är universellt, som ett grundläggande element i människans tidiga kommunikation och socialisationsprocess. (Bjørkvold, 1991, s.70)

4 Metod

I detta kapitel skall jag beskriva mina metodiska tankar och utgångspunkter kring hur jag skall kunna nå mitt syfte, vad metodlitteraturen berättar om de olika möjligheter som står forskaren till buds och slutligen vilka val jag gjort.

Även om den kvantitativa metoden hade varit möjlig att använda för att komma åt den problematik som syftet avgränsar genom ett utskick av enkäter till en större grupp informanter, är det den kvalitativa metoden jag funnit mest passande för min undersökning. Dels har det att göra med tidsfaktorn, dels med ekonomin i projektet. Att distribuera enkäter över Sverige är både tidsödande och kostnadskrävande. Så som jag formulerat mina forskningsfrågor är den kvalitativa metoden att föredra, kanske rent av den bästa. Skillnaden mellan de två metodansatserna är enligt Patel & Davidsson (2003, s.77-113) att kvalitativ forskning inte är någon enhetlig företeelse, kvalitativa intervjuer har som regel en låg grad av standardisering, vilken lämnar utrymme för intervjupersonen att svara med egna ord. Slutprodukten av en kvalitativ forskning kan exempelvis bestå av citat från intervjuer varvade med forskarens egna kommentarer och tolkningar. Kvantitativa metoder däremot ger ofta en mer fragmentarisk slutprodukt, där svaren inte ger en lika djupgående slutprodukt.

För att få svar på mina funderingar och för att kunna undersöka huruvida mina teser är troliga, har jag valt att kontakta ett flertal personer med kompetenser inom språk, musik eller båda dessa ämnen. De yrkesgrupper som kommer ingå i min undersökning är en röstläkare, en lärare inom sfi-undervisning, en logoped och sångpedagog, även utbildad kognitionsvetare, samt en musiklärare, körledare och musiker verksam inom sfi. Detta urval har jag gjort på grund av att jag vill ta del av såväl det pedagogiska som det fysiologiska perspektivet på ämnet.

Metoden jag valt att använda för undersökningen är kvalitativa intervjuer såväl strukturerade som ostrukturerade beroende på intervjuperson. Detta för att få så djupa och grundliga tankar och svar som möjligt inom ämnet. Jag har avgränsat mig till att enbart fokusera på pedagogernas och de yrkesverksammas tankar och erfarenheter kring ämnet, och inte alls på elevernas i denna undersökning.

Intervjuerna har spelats in med hjälp av en diktafon. Jag har sedan sammanställt svaren med egna ord. Dessa sammanfattningar har jag sedan behandlat i förhållande till mina frågeställningar och där integrerat de olika intervjupersonernas svar i förhållande till ämnesrubriken. (*Om detta kan Ni läsa i resultatkapitlet i denna uppsats.*) Intervjuerna gjordes i november i år, 2007, på samtliga intervjupersoners arbetsplatser. Intervjupersonerna har givit mig tillåtelse att använda deras namn i denna uppsats. Efter sammanskrivna resultatsammanfattningar har jag sedan skickat ut respektive text för att intervjupersonerna skulle få möjlighet att kommentera och godkänna textens innehåll. Resultatsammanfattningarna är direkta sammanställningar av intervjupersonernas uttalade svar, utan mina egna tankar och tolkningar. Av denna anledning fann jag det lämpligast att låta intervjupersonerna godkänna min sammanställning av deras svar, så att den med säkerhet blivit sammanställd i enlighet med deras faktiska åsikter och tankar.

Eva Bornemark

Eva Bornemark arbetar på Komvux Södervärn i Malmö som musiklärare och körledare, utbildad rytmikpedagog. Hon undervisar cirka 25 grupper om en halvtimme var i veckan i Svenska med sång, sammanlagt cirka 500 elever per vecka, och leder 3 körer med mellan 50 – 80 deltagare, där samtliga körer bär namnet ”Världens kör”. Hon undervisar genom sång och pianospel, samt tal vid behov, med mestadels egenkomponerad musik. Deltagarna nivåer varierar från analfabeter till sfi D-nivå (vilken är den högsta nivån inom sfi). Syftet är att träna deltagarna i svenskt uttal genom sång.

Roland Rydell

Roland Rydell arbetar som foniatr och laryngolog, legitimerad läkare och specialiserad på talrubbningar, röstdefekter och svalgets sjukdomar, på Universitetssjukhuset i Lund, på röst- och talvårdsenheten.

Sylvia Stipic

Sylvia Stipic arbetar som sfi-pedagog på Folkuniversitetet Introduktionen, i Västra hamnen i Malmö. Introduktionen har ett deltagarantal på 460. Deltagarna är uppdelade i två olika nivåer, C- och D-nivå, vilket innebär sfis *Studieväg 3*, och samtliga deltagare skall ha en minst 13-årig skolgång från hemlandet. De skall alltså vara akademiker då de börjar på Folkuniversitetet där Sylvia arbetar. De kan vara nybörjare på tal när de börjar, men skall ändå uppnå målen för D-nivån vid avklarade studier.

Anna-Lena Tideman

Anna- Lena Tideman arbetar som sångpedagog på Musikhögskolan i Malmö, samt som logoped och kognitionsvetare.

5 Resultat

I detta kapitel följer en redovisning av intervjuresultaten från samtliga fyra intervjuer. Resultaten är uppdelade utifrån intervjupersonerna och innehåller sammanfattningar av intervjupersonernas svar. Svaren är uppdelade i stycken som var och ett rubriceras med en delrubrik. Detta är en indelning som gjorts för att förtydliga svaren utifrån deras olika behandlingsområden.

5.1 Sammanfattning av intervju- Eva Bornemark

Sången som ett komplement i undervisningen

Eva menar att det kan kännas onaturligt att läsa en text högt, unisont i en grupp, men att behandla samma text genom att sjunga unisont kan falla sig mer naturligt. Det är också en vinst att man gör någonting gemensamt. I de körer som Eva Bornemark leder, alla med namnet Världens kör, kan det ibland finnas mellan femtio till åttio deltagare. Deltagarna är på olika nivåer, men i sången kan de som är svagare i sång, uttal och förståelse, luta sig mot de med större erfarenhet och vana. De svagare deltagarna behöver inte generas över att deras uttal inte är det bästa eller att deras tonbildning kanske är sämre, eftersom detta ändå inte framkommer i den stora, gemensamma klangen. Deltagarna intonerar efter varandra rent musikaliskt och detta kan leda till att de även utvecklas uttalsmässigt. Vissa deltagare kan uttala svenskan väldigt bra, genom härmning och förmåga att ta till sig språkets melodi, fastän de inte förstår språket.

Sångens funktion

För eleverna tror Eva även att sången kan fungera som en frigörelse av endorfiner. Sången kanske inte skänker samtliga elever avspänning och glädje direkt, eftersom vissa elever inte alls har någon sångvana, eller kanske aldrig har haft möjligheten att använda sången för just det ändamålet. Vissa kan på grund av detta bli lite generade i början, men de sjunger med ganska snabbt. De sjunger och glömmer nästan bort att de lär sig svenska samtidigt. Genom sången lär de sig uttal samtidigt som de får en möjlighet att skapa sig bilder i huvudet. De kan drömma sig bort för en stund. ”Musiken är igångsättaren. Sången är igångsättaren.”

Motivation

För att motivera de deltagare som inte vill eller förstår användningen av sång i svenskundervisningen, förklarar Eva att sången är bra för uttalet, att man kan få ett finare uttal genom sången. Deltagarna kanske förstår svenska bra, de kanske är duktiga på att läsa och skriva svenska, men sången kan hjälpa dem att få ett ännu finare uttal. Någon deltagare kanske ändå förblir tyst, och då är det helt okej, eftersom deltagaren ändå tar del av sången genom att lyssna till den och kan säkert därigenom tillgodogöra sig något av den. Det är aldrig meningslöst. Tyngdpunkten i min undervisning ligger på uttalet och betoningen.

Material

Musiken Eva använder är komponerad av henne själv. Hon använder sig av väldigt enkelt uppbyggda melodier. Eva använder ord utifrån elevgruppens språkliga nivå, gärna färre till antalet då hon anser att det är viktigare att orden i sången blir fint uttalade, än att det finns massor av ord. Hon vill lära ut ”ärlig svenska”, alltså svenska med en rak ordföljd, en naturlig syntax. Eva menar att det är stärkande för eleverna att någon gång ha uttalat fin svenska och att ha varit med om att sjunga vacker svenska under hennes lektion. Även om uttalet inte blir perfekt varje gång, så kan det i alla fall stärka det språkliga självförtroendet att någon gång ha haft möjligheten att ha haft ett riktigt fint uttal. Hon försöker komponera sånger som nästan sjunger sig själva, ”*automatisk sång*” som hon kallar det. Sånger där man inte behöver

sitta och traggla in tongångarna, utan där tongångarna är så enkelt uppbyggda att de är enkla att ta till sig. Meningen är att eleverna skall känna sig delaktiga i och inspirerade av undervisningen. Eva tror också att de elever som är på den högsta nivån i svenska på Komvux Södervärns SFI-utbildning, kan skilja mellan modern svenska och äldre svenska. När de gäller de klasserna, så kan de förstå skillnaden mellan exempelvis ”Du gamla, du fria” och Evas eget undervisningsmaterial, språkligt sett. Däremot menar Eva att hon inte anser det vara lika relevant som att eleverna lär sig uttala svenskan rätt och de blir bekväma i sin svenskspråkavvändning.

Syftet med sångundervisningen

Syftet med undervisningen är inte att bygga ut elevernas ordförråd, utan Eva använder sig av deras befintliga ordförråd. Hon menar dock att om eleverna får möjlighet att behandla orden och texterna ofta och även genom sång, så kan det kanske leda till att ord och uttryck blir lättare att minnas. Hon använder kunskap som de redan har, fast på ytterligare ett sätt, med ytterligare en metod, sång. Eva tror att genom att lyfta upp texten från talröstens modala klang upp i ett sångregister, så kan detta leda till tydligare artikulation. Detta är åtminstone möjligt för vana sångare. Syftet är att göra musik med texter som eleverna kan relatera till, inte att förmedla den svenska sångskatten, fastän hon även kan blanda in sånger som ”Du gamla, du fria”; ”Sången är bara ett medel”, menar Eva. Det handlar om att ge eleverna en avslappnad inlärningsmiljö, som kan frigöra tänkande och där eleverna har möjlighet att relatera till sitt. Det händer så mycket i eleverna när de får möjlighet att sjunga tillsammans, kanske sittande bredvid sin landsfiende. Det finns så mycket olika stressfaktorer omkring eleverna och därför försöker Eva att skapa en så trygg inlärningssituation som möjligt, för att eleverna skall kunna tillägna sig maximal inläring. Även om eleverna drar benen efter sig på väg till lektionen, så går de så gott som alltid glada, småpratandes eller sjungande ifrån aulan, där Eva har sin undervisning.

Sången som kulturförmedlare

Vad gäller sångernas innehåll, så försöker Eva ge deltagarna en djupare förståelse av språket, en annan språklig dimension, så till vida att hon lär ut ordens olika valörer. Hon delar med sig av sina egna erfarenheter och därigenom får eleverna ta del av den svenska kulturen och det svenska samhällets värderingar, om än speglat genom Eva. Hon behandlar helt vanliga situationer, som att vara ute och cykla en gång om dagen, om hur en lägenhet kan se ut mitt i centrala Malmö, eller vad man kan hitta för fina sevärdheter i Malmö stad. Hon behöver inte anpassa sin undervisning till elevernas olika kulturer, eftersom hon företräder den svenska kulturen. Men ibland har hon översatt exempelvis en arabisk sång för att bygga en bro mellan språken och kulturerna.

Heterogena grupper

I heterogena grupper, menar Eva att det är viktigt att hitta minsta gemensamma nämnare; att behandla konkreta situationer som kan ske i samhället. Eleverna kan exempelvis sjunga om barn. Det kan vara roligt för vissa, medan de är ledsamt för andra. Alla elever relaterar till sina egna livssituationer och erfarenheter. Det kan leda till att en elev brister ut i gråt och då är det så. Sången är lösgörande, det är en fördel att sången når in. Samtidigt som vissa elever glömmer bort att de befinner sig i en undervisningssituation, så lär de sig texter, uttal och får på så vis tillägna sig mycket kunskap på ett stimulerande sätt. Det viktiga för Eva är hur hon som lärare bemöter eleverna. För henne är ögonkontakt viktigt och att eleverna känner att de deltar för att de vill. Ingen elev behöver delta i sången om eleven inte vill. En annan fördel, menar Eva, är att hon inte är elevernas klassföreståndare. Hon behöver inte ta närvaro och sköta sådana uppgifter, utan hennes uppgift är att låta eleverna lära sig svenska genom sång

en halvtimme i veckan. Det är meningen att de skall ha roligt.

Pedagogen

Eva tycker att vilken lärare som helst kan ta med sångmomentet in i undervisningen, så länge läraren har ett eget intresse i sången och själv tycker att det är roligt att sjunga, samt tror på sångens betydelse för språkinläringen.

5.2 Sammanfattning av intervju- Roland Rydell

Röst, tal och språk

Roland specificerar skillnaderna mellan röst, tal och språk. Med röst menas ljudet som bildas inne i struphuvudet. Tal är när vi formar ljudet i ansatsröret och är de olika ljuden, beståndsdelarna, i det talade språket. Språk är symboler för kommunikation.

Rösten i tal och sång

Skillnaderna i röstens användning vid tal respektive sång, skiljer sig så till vida att i tal finns det inte så stora krav på exakt frekvens, medan det i sången är viktigare eftersom åhöraren annars uppfattar sången som falsk. Det krävs en exakt tonhöjd, eller i alla fall en exakt relation mellan tonerna. Den problematiken har vi inte när vi talar. I talet accepteras väldigt många olika frekvensnivåer, medan sången har "bestämda" toner. Det kan vara vilka frekvenser som helst, men vi har bestämt vilka toner som ingår i "vår" musik. I arabisk musik används kvartstoner, så där finns andra regler än i exempelvis Sverige. Man använder rösten i samma sammanhang, men vid sång i fixerade tonhöjder. Ofta använder vi också ett starkare tryck vid sång, samt rösten i ett högre register. Man sjunger ofta i högre frekvenser än man talar. Roland tror att det är en större ansträngning att sjunga, men han säger också att det ibland går att använda rösten vid sång, fastän den kanske inte går att använda vid tal exempelvis vid sjukdom. Detta skulle då bero på teknik. Ofta slappnar man av helt och hållet vid tal, men när man sjunger så koncentrerar man sig på tekniken. Detta kan göra att rösten fungerar bättre vid sång än vid tal även vid de tillfällen då man är "dålig i rösten" exempelvis på grund av förkylning eller liknande. Förutom toner, så är sången också rytm. Stamning beror på att talrytmen är störd. En person som stammar kan träna bort stamningen i specifika meningar om denne får talrytmen tilldelad. Stamningen är också ett planeringsproblem. Den som stammar vet inte hur länge han skall hålla tonerna. Detta definierar även musik. Påtagligt många stammare är duktiga sångare.

Att lära sig ett nytt språk och att tillämpa kunskaper ur sången i talet

När en språkelev skall lära sig ett nytt språk, vill han låta som om han kan språket ordentligt. Om man då skall se på det yttre uttrycket av språket, så lägger vi märke till långa och korta vokaler och konsonanter bland annat. Där kan man ta hjälp av musiken under förutsättningen att denne stämmer överens med texten. Det är kanske lättare att lära sig sjunga på ett nytt språk, men sedan kan det vara som med stammaren, att så fort man byter mening eller innehåll så är man tillbaka på ruta ett igen. Om eleven lär sig att uttala en mening på svenska bra, finns det inga garantier för att han sedan kan bryta loss orden och kombinera dem med andra ord, och uttala dem lika bra i en ny mening, i ett annat sammanhang. Men sången kanske kan fungera som en inkörsport. Vad är det som får dig att uppfatta vilket språk någon talar? Jo, den yttre ramen; rytmen och melodin.

Åldersaspekten

När det gäller att lära sig nya saker är barn överlägsna vuxna, men detta kan vuxna kompensera genom att ha en högre motivation. En vuxen kan koppla sina nya kunskaper till redan befintliga erfarenheter. Det lilla barnet kan inte utnyttja det på samma sätt, men däremot kom-

mer de ihåg det nya direkt. Barnet är alltså överlägset vad gäller att lära sig nya saker, men den vuxne, med rätt motivation, kan kompensera det och dra nytta av andra erfarenheter. Det samma gäller vid röstskador. Barn kompenserar skadorna. Deras utvecklingsmöjligheter är större. För barn skulle sång därför kunna vara en bra metod att lära ut ett språk, eftersom sången kan vara motivationshöjande. Överhuvudtaget gör sången det roligare att lära sig nya saker, och man behöver inte bara lagra ny information, som exempelvis ord, direkt ur en bok.

För- och nackdelar med sång vid språkinläringen

Sången kan nog vara till fördel när det gäller att låta som originalspråket, låta korrekt. Den yttre konturen; intonationen och fraseringen kan nog framhävas med hjälp av sången. Sedan måste man lära sig orden, men de kan kanske låta mer rätt om man tar hjälp av musik och sång. Genom rytmen och melodin kan det bli lättare att komma ihåg texter. Men det kan också vara så att den text som sjunges blir svår att bryta ur sången och applicera i talet, eftersom den är kopplad till musiken; till tonerna och till melodin. Roland spekulerar också i hur det är för de elever som är omusikaliska, som inte känner tonhöjdsskillnad. Har de nytta av sång i språkinläringen? Är de sämre på att lära sig ett språk? Är de sämre på att intonera?

Sången skulle kunna fungera bra som motivationshöjande. Det sägs också att det kan vara lättare att lära om man får den nya kunskapen serverad genom olika intryck. Man ser, hör och gör och kan därigenom behandla kunskapen på mer än ett sätt.

Kulturella skillnader

Det finns vissa röstskillnader mellan folk från olika kulturer. Dessa bottnar i olika traditioner. I Sverige exempelvis talar vi tämligen tyst. I storstäder talar människor i regel högre än vad människor på landet gör. Det finns så att säga olika standardsätt att använda rösten. Detta skulle kanske kunna läras ut genom sång, den svenska kulturen och traditionen, samt känsla för och valör i orden. Det bästa vore nog då att skraddarsy sången efter talet. Att ta material som används i talet och komponera musik till det.

5.3 Sammanfattning av intervju- Sylvia Stipic

Moment i undervisningen

Undervisningen består av olika moment som skrivning, grammatik, lite text, hörförståelse och konversation. Alla moment behandlas inte varje dag. Det viktiga är, enligt Sylvia, att kunskapen är intressant för deltagarna.

Inlärningsproblematik

Återkommande problem i inläring förekommer på många olika nivåer. Exempel är ordföljden; att placera verbet rätt på plats två i en huvudsats. Detta kan vara svårt om fundamentet är långt. Ett annat återkommande problem är uttalssvårigheter. Deltagarna arbetar med uttalet med hjälp av ett datorprogram som komplement till den övriga undervisningen. Sylvia menar att för lite tid läggs på uttalet, mycket på grund av att pedagogerna själva fått för lite utbildning kring ämnet. Ett annat problem är det psykosociala. Deltagarna kan ha oroande faktorer utanför skolan som avsaknad av bostad eller familjen kvar i hemlandet. En del av deltagarna lider av posttraumatiskt stressyndrom och detta leder i många fall till inlärnings- och koncentrationssvårigheter. Deltagarna har inte alltid kraft att lära, men detta beror inte på motivationen, utan det beror i många fall på att de har svårt att koncentrera sig. Det framkommer också

tydligt att deltagare som är äldre har svårare att lära än de yngre. Åldern är en viktig faktor.

Uttalet

Sylvia menar att uttalet inte är det viktigaste i svenskundervisningen. Det är sekundärt, men intonationen viktig, eftersom brister i intonationen kan leda till att deltagarna blir missförstådda. Det är viktigare att deltagarna kan göra sig förstådda än att de kan tala utan brytning. Uttalsundervisningen blir också lidande av att deltagargrupperna är för stora. Hade deltagarna undervisats en och en skulle man kunna lägga mycket fokus på just uttalet. Det handlar om att prioritera. Deltagarna kan själva uttrycka en saknad av kunskap om uttalet i svenskan. De betonar ofta att de anser att det är viktigt. Samtidigt handlar det även om attityden hos mottagaren. Vissa "brytningar" är mer accepterade än andra, som exempelvis Finlandsvenskan.

Den svenska kulturen

För att få in den svenska kulturen i språkundervisningen, använder sig Sylvia av dagsaktuella texter ur tidningar och bloggar på Internet. Undervisningen skall enligt kursplanen för SFI vara jämförande och eleverna skall bland annat få möjlighet att jämföra Sverige med hemlandet. Deltagarna vill veta hur de skall göra i olika situationer och Sylvia använder därför vardagsituationer i sin undervisning istället för historia.

Sång i undervisningen

Sylvia använder också sång i sin undervisning och ofta kommenterar deltagarna om de hört en sång på radio som använts tidigare i undervisningen. De minns alltid sångerna. Sylvia anser att sång är ett utmärkt redskap i språkundervisningen dels för att variera undervisningen, dels för att få låta deltagarna ta del av den svenska kulturen. Deltagarna tycker att det är roligt att sjunga. Sången är en valbar kurs för deltagarna. En del torsdagar har de möjlighet att delta i sångundervisning, alltifrån nybörjare till mer erfarna elever; sången är för alla. Deltagarna hamnar på en relativt jämn nivå och sången förenar dem. Det är jättebra för deltagarna att sjunga en sång tillsammans och låta nästan likadant. Man kan öka motivationen i språkinläringen. Sången kan leda till att man blir intresserad av att ta reda på mer om språket, exempelvis ords betydelse och så vidare. Alla måste inte sjunga, fastän de valt sång som valbar kurs. Vissa deltagare gör det valet, men sitter sedan med utan att sjunga. Vid de tillfällen då Sylvia använder musik i undervisningen i form av cd-uppspel, vill alltid någon deltagare låna cd:n för att lyssna mer. Någon gång kommer deltagaren tillbaka med ett instrument från sitt hemland och spelar melodin.

Kulturella skillnader

Sylvia tror dock inte att sången passar alla. Vissa deltagare från andra kulturer är så vana vid "kateder"-undervisning att annan undervisning är otänkbar. De förstår inte alltid vad de skulle kunna lära sig av sång. Man kanske kan nå sjungande resultat genom att förklara för eleverna att man kan lära sig exempelvis grammatik genom sången, men Sylvia anser det vara bättre att sång är en valbar möjlighet och inte ett tvång.

Fördelar med sång i undervisningen

Det som skulle kunna bli bättre genom sång, tror Sylvia är ordförståelse, att ordförrådet

kan öka, att intresset för svenskan och svensk kultur bli större och till viss del att uttalet kan bli bättre även om prosodin inte alltid är densamma som i talet. Man kan dock arbeta med uttalet genom sången. Om sången skulle kunna ge några resultat i inläringen som inte skulle kunna tillgodose utan sång vet hon inte. Det skulle kunna vara så att sången fångar fler deltagares intresse och att det blir en mer glädjande undervisning, men resultatet kanske ändå blir detsamma, kunskapsmässigt. Sylvia anser sig inte kunna ge ett svar grundat på vetenskapliga resultat då hon inte använt sången så konsekvent i sin undervisning att detta är möjligt för henne. Det verkar dock vara så att deltagarna gärna berättar om intryck de fått av sång- och musikundervisningen, speciellt om de har en svensk anknytning utanför skolan. Kanske är det så att sången och musiken skapar ett band mellan deltagaren och den svenska kontakten. Många deltagare är ”kärleksinvandrare” och någon kanske går hem till sin partner och sjunger ”Jag vill vara din, Margareta”. Sylvia tror att sången på många sätt är bra för inläroaren så till vida att den inspirerar, motiverar och fastnar på ett sätt som inte vanliga texter gör. Hur bra den är för att just underlätta språkundervisningen kan hon inte säga, men hon märker att den skänker glädje åt deltagarna. Det är nog den största anledningen till varför hon använder sång i undervisningen.

Material

Vilka sånger man skall använda i undervisningen kan variera. Sylvia använder mycket visor och även lite ABBA. Melodin är viktig, likväl som det är viktigt att både melodin och texten är bra. När Sylvia använde ”O’boy” i undervisningen, kunde deltagarna inte hänga med i verserna, men när de kom till refrängen ställde sig samtliga upp och sjöng glatt med. Det är inte säkert att man kan tillämpa de kunskaper man får ut av sången i talet, men med en viss medvetenhet så går det nog. Det krävs nog en viss språklig medvetenhet för att göra det. Vid användningen av sången ”Tycker du om mig?” fann Sylvia att deltagarna nådde kunskaper om kortsvar. Efter att de sjungit sången frågade hon deltagarna: ”Vill ni ha paus nu?” varpå de svarade ”Ja, det vill vi” istället för ”Ja, vi vill ha paus. Alltså har deltagarna tagit till sig av kortsvar. (Kort svar är när svaret inte upprepar frågan, när verbet kan bytas ut som i exempelvis Tycker du om mig? Ja, det gör jag.) Sylvia tror inte att sång i språkundervisningen kan vara något dåligt, men å andra sidan anser hon sig inte heller ha underlag för att säga att den definitivt påskyndar språkinläringen. Hon menar att man kan använda vilka sånger som helst. Vissa sånger kanske innehåller kunskap om prosodi, andra kulturella drag. Befintliga sånger kan skapa band med andra, medan tillrättalagda sånger, komponerade speciellt för syftet, kan ge undervisning om språkets uppbyggnad på ett mer lättillgängligt sätt. Det viktigaste är hur man bemöter deltagaren.

5.4 Sammanfattning av intervju- Anna-Lena Tideman

Medveten inläring

Det är viktigt att man vid användning av sång i undervisning, inte bara sjunger utan även behandlar texten. Det räcker inte att man sjunger och arbetar med *uttal*, utan det krävs även en *förståelse* av texten. ”För min del är tal och sång samma sak, men sång är långsammare och mer medvetna toner.” Detta menar Anna-Lena Tideman och hon tror att det finns en koppling mellan tal och sång som eventuellt skulle kunna gynna språkundervisning. Tal och sång har inte heller några skillnader vad gäller omfång. I talet använder vi hela vårt sångomfång, men inte med medvetet bestämda toner. De är omedvetet bestämda utifrån det absoluta gehör vi har med oss från födseln. Utifrån det göhoret, samt härmning av människor i vår omgivning,

utvecklar det lilla barnet sitt språk, sitt tal och sin sång. Talet finns lagrat i hjärnan, medan sången är mer här och nu. På frågan om hur man då förklarar musikalisk "tondövhet", svarar Anna-Lena att fenomenet beror på en hjärnskada. (*Det finns inget som heter tondövhet, därför omnämner jag skadan som fenomen.*) Det beror också på motorisk understimulans. Personens "sångliga" muskler har inte fått arbeta och därför kan personen inte hitta tonerna. "Ju äldre man är, desto svårare är det." Men det finns vuxna som kan lära sig sjunga hur bra som helst.

Fysiologi

Lingvistik och sången har en kraftig koppling. Hjärnan används dock inte på samma sätt vid tal och sång. Centrat för spontant tal sitter i vänster hjärnhalva - den logiska hjärnhalvan, fastän tal och språk finns lokaliserat över hela den globala hjärnan. Det finns dock vissa specifika lokaliteter för specifika förmågor såsom grammatik, expressivt tal, implicit förståelse av tal, spontant tal (det vill säga, tal vi använder "alltid" om vi inte förkovrar oss på något sätt), men talet är *främst* kopplat till vänster hjärnhalva. Och man tror att när det gäller sång, mest melodiös musik, rytmik, melodi, så är det höger hjärnhalva som är arbetar - den holistiska hjärnhalvan.

Sången som hjälpmedel vid språkinlärning

Gällande sången som ett hjälpmedel vid språkinlärning, betonar Anna-Lena att sången har flera medvetna komponenter såsom rytmik, melodi och text. Det gäller för utövaren att tajma texten till melodin och rytmiken, dynamiken och så vidare. Det finns mycket som är medvetet i sången som inte är medvetet i talet. Inlärningen av ett nytt språk kräver mycket hjärnaktivitet; man måste bli medveten om hur man behandlar fonemen. Man bli medveten sångligt av språket, och om man skall lära sig ett nytt språk, så är det samma typ av medvetenhet. Man måste alltså dissekera språket. Det behöver man inte när man är liten, då tar man till sig språket och sen sitter det där. Hjärnan är plastisk när vi är små, men inte när vi är vuxna. Av den anledningen behöver vi selektera i språket, precis som vi gör i sången, för att förstå språkets olika delar. Inom olika ämnen i skolan använder vi olika former av ramsor och melodier för att memorera olika kunskaper.

Att applicera kunskaper från sången i talet

För att kunna applicera kunskaper vi förvärvar genom sången i talet, måste vi medvetandegöra texten. Det räcker inte att man lär sig orden utantill, utan man måste även kunna ta dem ur sitt sammanhang och förstå deras betydelse. Så skall man lära sig ett andra språk genom sång, måste man först lära sig texten, förstå vad texten betyder och sen, tillsist, koppla den till sång.

Material

Det handlar om att komponister skriver bra musik till sången, annars blir det svårare. Det problematiska är att det är talet vi är ute efter, alltså är det talet som är beroende av hur sången är utformad. Det uppstår därför ett problem i befintlig musik där texten är alltför litterär. Vad som vore bättre då är om texten är mer vardaglig. Den svenska prosodin skiljer sig också mellan olika delar av landet, i olika dialekter. Därför skulle texterna och musiken i sångerna kanske behöva anpassas utefter just de elever eller den situation som undervisningen försiggår i. Prosodin är också det vi kommer åt sist, eftersom hjärnan inte längre är plastisk hos vuxna människor; de kan därför inte ta in och leverera nya kunskaper utan att det kräver en viss ansträngning. Vid användning av sång i språkundervisning är det bra om sången är lagd i talläge. Man hör inte texten om man lägger sången i ett för högt register. Om man sjunger i ett högre register, så flyter tonerna samman mer och man sjunger kanske dessutom med en annan dialekt, exempelvis rikssvenska. Något som kan vara bra med att använda befintlig musik är att det ger ett större intryck. Det blir en större helhet. "Det är häftigt att lyssna på befintlig musik!" När det gäller ord kan man nog använda vilken musik som helst. Att sjunga

är definitivt bra för inläring, men för att arbeta bort en språklig ”brytning” vet Anna-Lena inte om det fungerar. För att bearbeta fonematiska svårigheter krävs det då av sången att den skall ligga helt i talläge.

Sångens funktion

Tal kan bli tråkigt för eleven om deras ”brytning” är alltför genomträngande. Musiken är då rolig och genom att sätta musiken i första rummet, tror Anna-Lena att språket och sången kan befrukta varandra. En invandrare som kommer till Sverige ger sig i kast med att lära sig språket direkt. Han är kanske inte alls bekant med den svenska folkmusiken eller svensk musik överhuvudtaget. Kanske kan då sången bli dels en språklig lärdom, dels en kulturell. Inom den akademiska världen, hos till exempel en forskare eller läkare, kanske en språklig brytning är mer accepterad, eftersom samtalsmottagaren är intresserad av att ta del av personens kunskap, medan en invandrare som arbetar på en fabrik förväntas lära sig svenskan bättre. Attityden hos samtalsmottagaren är viktig. Det har mycket med social status att göra om man kan vara kvar i sitt gamla språkbruk, eller om man behöver utveckla detsamma. För att lära sig ett nytt språk behöver man vara musikalisk. Man skall vara språkbegåvad och musikalisk. Något som kan vara bra med sång i undervisning är att det kan leda till avspänning, glädje i sången kan vara motivationshöjande, menar Anna-Lena. Det får aldrig bli ett krav, utan ”sång skall vara glädje”. Anna-Lena tror inte att det har med själva vetenskapen att göra, utan framför allt med att om man har roligt när man lär sig något, så lär man sig det bättre. Det är också viktigt att man har personen omkring sig och möjligheter att utsättas för nya intryck. Det räcker inte med att eleven har sin svensklärare att inspireras av. Eleven måste ha möjlighet att få kunskaper även utanför skolan, ha andra svenska kontakter.

”Ett språk är oerhört mycket musik.”

5.5 Resultatsammanfattning

Hur kan sången, vid sidan om enbart texter, underlätta inläringen i svenska som andraspråk?

Samtliga intervjupersoner tror att sången kan verka som en underlättande faktor på svenska som andraspråksinläring. De har olika tankar och erfarenheter om dels vilka faktorer i sången, dels vilka faktorer i språket, som kan påverka inläringen.

Eva menar att sången kan vara ett sätt att få deltagargruppen att uttala språket tillsammans samtidigt genom sång på ett naturligt sätt, istället för att behöva läsa unisont på ett kanske mer onaturligt sätt. Hon menar även att sången skapar en gemenskap mellan deltagarna och att de som är svagare i sina språkkunskaper kan luta sig mot de mer erfarna och vana i gruppen. Även Sylvia är av åsikten att sången förenar deltagarna. Hon tycker att det är jättebra för dem att få sjunga en sång tillsammans och låta nästan likadant; de blir en del av den stora, gemensamma klangen. Anna-Lena säger att tal och sång är samma sak, men att sång är mer långsam med mer medvetna toner.

Gällande uttalet är samtliga intervjupersoner överens om att sången skulle kunna vara en betydande faktor till förbättring. Vissa av Evas deltagare har förmågan att uttala svenskan bra dels genom intonation med de övriga deltagarna, dels genom härmning, fastän de kan ha brister i förståelsen. Hon betonar också att det kan vara stärkande för deltagarnas självförtroende att de någon gång fått möjligheten att uttala ”fin” svenska. Roland menar att den yttre konturen; intonationen och fraseringen nog kan framhävas med hjälp av sången, men han ställer sig frågande till hur bra uttalet och språkbruket fungerar när orden och meningarna bryts loss från sammanhanget och sången och hamnar i en annan kontext. Gällande det tror Sylvia och Anna-Lena att om deltagarna tillgodogör sig kunskaperna med en språklig medvetenhet, så

skall detta inte behöva vara något hinder. Men de kunskaper som förvärvas genom sången, måste medvetandegöra texten för att kunna appliceras i talet, säger Anna-Lena. Roland tror i alla fall att sången kanske kan fungera som en inkörsport. Sylvia tror också att uttalet skulle kunna bli bättre med hjälp av sången, även om prosodin inte alltid är densamma som i talet. Men hon menar att man kan använda sången för att arbeta med uttalet. Anna-Lena betonar att sången har flera medvetna komponenter såsom rytmik, melodi och text som kan hjälpa till vid språkinläringen. Utövarna lär sig tajma texten till melodin och rytmiken, samt dynamiken. Hon menar att det finns mycket som är *medvetet* i sången som inte är medvetet i talet. Intervjupersonerna är eniga om att sången kan vara bra så till vida att eleverna behandlar texten på *ytterligare* ett sätt; de ser, hör och gör.

Samtliga intervjupersoner menar dessutom att sången kan vara motivationshöjande samt att den kan skänka glädje åt deltagarna. Eva är övertygad om att sången frigör endorfiner och ser sina deltagare lämna undervisningen i en positiv sinnesstämning. Sylvia berättar hur hennes deltagare rycks med av sången och hur de tar sången med sin från undervisningen till hemmet och fritiden. Anna-Lena säger att sången kan leda till avspänning, att glädje i sången kan vara motivationshöjande och att om man har roligt när man lär sig, så lär man sig bättre.

Vad gäller ordförråd och ordförståelse så tror Sylvia att dessa områden kan förbättras genom sången, samt att intresset för det svenska språket och den svenska kulturen kan öka. Även om Eva i sin tur arbetar till stor del med det ordförråd hennes deltagare tillgodogjort sig i sin språkundervisning, så menar Eva att ord och uttryck kan bli lättare att minnas eftersom deltagarna får möjlighet att behandla dessa ofta och *även* genom sång. Eva betonar också vikten av att ge deltagarna en trygg och positiv undervisningsmiljö för att ge förutsättningar för maximal inläring. Där kan sången vara en faktor till att stressen släpper och stämningen blir positiv.

Hur kan sången ge eleven en ytterligare dimension av svenska språket och den svenska kulturen?

Både Eva och Sylvia uttrycker att sången ger deltagarna en del av den svenska kulturen. Eva speglar den svenska kulturen genom att bland annat berätta om vardagliga miljöer och situationer omkring henne själv, och även om deltagarnas närmiljöer, i sina sånger. Sylvia använder befintliga sånger ur den svenska musikkulturen som dels lär deltagarnas sånger som knyter band med omgivningen, dels ökar intresset för den svenska kulturen i övrigt. Eva använder också sånger ur "*den svenska sångskatten*" ibland och hon tror även att deltagarna på den högsta nivån på Komvux Södervärn kan skilja på modern svenska och äldre svenska i sångerna, kanske på grund av ordföljden, omkastad eller rak.

Roland berättar om att vi i sången har ett visst antal bestämda toner, att vi bestämt vilka toner som ingår i "vår" musik, den svenska musiken. "Vår" musik skiljer sig till viss del från exempelvis arabiskans kvartstoner. Detta speglas också genom sången och ger utövaren en kunskap om hur sångtraditionen, en del av den svenska kulturen, kan låta. Han berättar även om vår tysta kultur; svenskar som av tradition talar ganska tyst, framför allt på landsbygden.

Sylvia använder bland annat visor och även lite ABBA-musik i sin undervisning. Denna musik ger deltagarna något välkänt ur svensk kultur som de sedan kan dela med andra i det svenska samhället. Sylvia menar också att vissa sånger kanske innehåller kunskap om prosodi eller andra kulturella drag. Befintliga sånger kan skapa band med andra, medan tillrättalagda sånger, komponerade speciellt för syftet, kan ge undervisning om språkets uppbyggnad på ett mer lättillgängligt sätt.

Vilken inverkan har elevernas ursprung och erfarenheter från sitt tidigare hemland på deras inläring av svenska språket?

För att motivera deltagare som kanske inte kan, eller vill, förstå varför sång kan vara ett hjälpmedel vid språkinläring, förklarar Eva att sången kan vara en hjälp till att ge dem ett finare uttal. Det finns de deltagare som kommer från en kultur där sången inte är en vardaglig handling, där sången kanske är förknippad med speciella traditioner, och där vem som helst inte *bör* tillämpa och utöva sången. De deltagarna kanske inte vill sjunga och då är det helt okej, menar Eva. De kan säkert utvinna någon kunskap genom att sitta och lyssna till övriga deltagares sång.

Roland säger att det finns vissa röstskillnader mellan människor från vissa kulturer och att dessa bottnar i olika traditioner, språkligt sett.

Det finns också skillnader i förutsättningar för barn och vuxna som skall lära sig ett nytt språk. Barn är överlägsna när det gäller att lära sig nya saker, medan vuxna kan kompensera detta genom att ha en högre motivation. Även barnet kan ha lättare att lära med hjälp av sången om denna fungerar som motivationshöjande. Hjärnan är dessutom plastisk när vi är små, vilket bidrar till att vi lär bättre som barn.

Sylvia poängterar också att deltagarnas erfarenheter från hemlandet, posttraumatiskt stressyndrom, faktorer utanför skolan som avsaknad av bostad med mera kan leda till att deltagarna lider av koncentrations- och inlärningssvårigheter.

Skall man ta hänsyn till elevernas kulturella bakgrund och anpassa sångerna efter denna och i så fall hur?

I heterogena grupper, menar Eva att det är viktigt att hitta en gemensam nämnare; att behandla konkreta situationer som deltagarna kan relatera till. På så vis anpassas sångerna till deltagarna, innehållsmässigt i detta avseende. Vad gäller elevernas sångliga kultur har Eva översatt en del sånger från andra kulturer, bland annat för att bygga broar mellan dessa och den svenska kulturen, men i huvudsak koncentreras sångerna till den svenska kulturen, frö att deltagarna skall ha möjlighet att anpassa sig till den. Den anpassningen som sker gentemot deltagarnas kulturer är den som nämndes under föregående rubrik med det att de deltagare som inte vill, eller som inte finner det passande, att tillämpa sången inte behöver göra detta. Detta menar både Eva och Sylvia.

Sylvia menar att det viktigaste är att deltagarna har möjlighet att göra sig förstådda i samhället och menar därför att undervisningen skall anpassas så att tonvikten läggs vid detta, exempelvis genom att uttalet och intonationen får plats i undervisningen. Man bör också anpassa utformningen av sångerna, eller valet av musik, man väljer att använda.

Enligt Anna-Lena bör sången ligga helt i talläge om syftet exempelvis är att bearbeta fonematiska svårigheter.

Eva anpassar sina sånger till deltagarna både vad gäller ord, utformning, rytm, omfång och betoning samt förutsättningarna för att lära in sångerna. Sylvia anpassar sina musikval genom att välja musik som innehåller ett språk deltagarna har möjlighet att förstå, samt som har en melodi som kan fånga deras uppmärksamhet och stärka deras motivation.

För att kunna använda sång i svenskundervisning krävs det att den tilltalar deltagarna. Ingen skall tvingas att använda sånger, det är samtliga intervjupersoner överens om, utan sången skall medverka till att göra undervisning varierad, motiverande, stimulerande, lärorik och bidragande till en större medvetenhet.

6 Diskussion

I detta kapitel följer en diskussion utifrån de intervjuvar jag erhållit samt den litteratur som ligger till grund för min undersökning.

Metod

Att jag använt intervjuer med låg grad av strukturering har givit mig ett stort material att arbeta med. Detta har gynnat bredden på min undersökning, då intervjupersonernas djupa kunskaper inom sina ämnen har vidareutvecklat mina tidigare tankegångar inom ämnet. Denna undersökning har påverkat mig såväl som privatperson, som i min yrkesroll som blivande lärare. Jag har fått en större förståelse för, och en betydligt större kunskap om, framförallt andraspråksinlärning, men även om sångens effekter i och utanför undervisningssituationen.

Resultaten och teorierna

Motivation

Det som är intressant i denna undersökning är att samtliga intervjupersoner har tankar om att sången skulle kunna vara motivationshöjande. Flertalet av de teorier jag studerat (*ex. Skolverket, 1997, Kjellin, 2002, Fagius, 2001, Gudmundsson, 1997*) visar på samma sak. Intervjupersonerna har tankar om att sången kan fungera som motivationshöjande under förutsättningen att deltagarna i sången sjunger av fri vilja och med vetskapen om att det är nyttigt för dem, antingen språkligt eller själsligt. Sambandet mellan barns förstaspråkinlärning och vuxnas andraspråksinlärning skulle också kunna vara motivationen; barn lär sig för att de, med en biologisk instinkt eller ej, vill kunna kommunicera med omgivningen, men det är även den vuxne andraspråksinläraren mål. Andraspråksinläraren skall, liksom barnet, anpassa sig till sin omgivning och erhålla kommunikativa medel som skall kunna underlätta denna process. Såväl Eva som Sylvia och Anna-Lena anser att det är viktigt att eleverna har roligt när de lär sig, och som Anna-Lena uttryckte det – ”har man roligt när man lär sig, så lär man sig bättre”.

Uttal

När det gäller den språkliga aspekten av sång i undervisningen, så tror intervjupersonerna att sången skulle kunna spela en roll vid inlärning av uttal. Enligt Olle Kjellin är prosodin en av de viktigaste problemen inom svenska som andraspråk, men han anser att sången är en omväg till språkinlärning. Anna-Lena däremot hänvisar till sången som en mer medveten handling, där text och uttal kan behandlas, och kanske underlättas, om man som utövare använder sin språkliga och musikaliska medvetenhet.

Likheter och skillnader i tal och sång

Madelene Stjernberg beskriver i sin uppsats hur framhävandet av ord och ljud, samt träning av muskler i tal- och sångapparaten kan tränas genom sång. (Stjernberg, 2006) Även Fagius (Fagius, 2001) påvisar samband mellan språk och sång, fastän musiken och språket anses vara lokaliserade i olika delar av hjärnan. Han menar dock att ”då vi sjunger kommer dessutom språket in samtidigt”. (Fagius, 2001, s.34) Här noteras även en viktig aspekt av Roland Rydell, som ifrågasätter huruvida sångens kunskaper kan omsättas i tal och till andra kontexter än rådande. I ett citat från Fagius (Fagius, 2001, s.14) läser vi om en man som förlorar talförmågan, men behåller sin sångförmåga och därigenom även till viss del språket. Där visar det att språket kan leva vidare genom sången, men talet är ändå förlorat. Att träna talet genom musik, sång eller rytm är en möjlighet, (exempel om stammaren under kapitel 5.2). Sylvia berättar också om hur hennes deltagare tillämpar kortsvaret efter frågan ”Vill ni ha rast nu?”. Detta är ett bevis på tillämpning av kunskaper från sången i talet. Det är även delar av det ordförråd och den ordförståelse som Eva Bornemarks deltagare tillägnar sig genom sången.

Kulturaspekten

Sången är också ett sätt att blanda in kulturen i språkundervisningen. Sylvia gör detta genom att delge sina elever kunskap om musik och innehållet i musiktexterna i det svenska samhället. Eva Bornemark delger kultur dels genom att använda ”klassiska” svenska sånger ur den svenska sångskatten, men också genom att själv komponera texter och musik som innehåller det svenska samhället såväl genom tongångar, som genom textinnehåll. Kulturen levereras också genom en presentation av de rösttraditioner som finns i Sverige. Musiken innefattar fler dimensioner än språket – tonföljder och rytmer (tidsmässig dimension), tonhöjder (rumslig dimension) och ackord som ställer krav på att uppfatta samtidighet (vertikal dimension). Musiken innefattar också en mängd kombinationer, precis som språket, och då vi sjunger kommer dessutom språket in samtidigt, dels genom symboler i notskrift, dels genom skrivet språk. (Fagius, 2001) Här beskriver Fagius hur musiken för in fler dimensioner än språket, och utifrån tesen att pedagogen använder svensk musik, betyder detta också att deltagarna i undervisningen presenteras för mer av det svenska språket genom ovanstående fakta. Förutom den musikaliska kulturaspekten, så behandlar även texterna samhället i sig och med dem följer även en del av den svenska historien, antingen genom artisters tankar och berättelser, eller genom pedagogens vinkling av världen omkring.

Anpassad undervisning

Pedagogerna i denna undersökning är överens om att en anpassning gentemot deltagarnas kulturer och bakgrund ej behöver ske i fråga om just musiken och sången. Naturligtvis anpassas studiemetod och studietakt till viss del efter deltagarnas behov, men inte sången. Det är deltagarna som skall anpassas till det svenska samhället och därför bör fokus ligga på detta. Vissa anpassningar kan såklart förekomma, men till stor del är det svenskundervisningen som det fokuseras på. Skolverket skriver att ”utbildningen syftar till ’kunskap om och förståelse av samhällets organisation och dess grundläggande värderingar för att underlätta elevens integration, aktiva medverkan i och bidrag till utvecklingen av samhällsliv, arbetsliv och kultur i Sverige” (Statens Offentliga utredningar, 2003, s.73).

Gällande elevernas erfarenheter och historia, så spelar denna naturligtvis in när det gäller undervisningen. Vissa deltagare som exempelvis Sylvia beskriver lider av koncentrations- och inlärningssvårigheter. Detta påverkar deras undervisning, men här kanske sången kan fungera som en lösgörande faktor. Det kan också vara precis tvärtom, så till vida att eleverna föredrar den undervisning de är vana vid, (*kapitel 5.3. samt Kjellin 2002*) och då kan sången kanske mer fungera som ett störande moment. Skolverkets rapport påvisar att den större delen i deras undersökning kring undervisningens innehåll, föredrog att bli undervisade på ”traditionellt” sätt (Skolverket, 1997), medan exempelvis Gudmundsson menar att musiken leder till avspänd koncentration och att man därigenom lär sig bättre (Gudmundsson, 1997).

Sången kan bidra till gemenskap eftersom deltagarna, utövarna, får möjlighet att producera tillsammans och låta tillsammans, nästan likadant. Detta kan vara stärkande för det språkliga självförtroendet (*kapitel 5.1*) samt underlätta för deltagarnas förutsättningar att intonera efter varandra. Kjellin använder det i talsammanhang, Eva och Sylvia i sångsammanhang; den svagare får då möjlighet att luta sig mot den med mer erfarenhet eller kunskap.

Såväl Fagius som Bjørkvold kommenterar att musiken finns inuti alla människor, oavsett nationell, kulturell eller social bakgrund, åtminstone som en förutsättning vid födelsen (Fagius, 2001, Bjørkvold, 1991). Sedan påverkas människan av traditioner omkring sig under uppväxt och fortsatt liv och detta speglar sig sedan i den heterogena gruppen i exempelvis sfi-undervisning.

7 Slutsatser

För tydlighetens skull redovisar jag i detta kapitel kortfattat, de slutsatser jag kommit fram till i undersökningen.

Sången kan:

- vara motivationshöjande för barn och vuxna
- leda till en mer medveten språkinlärning
- leda till kunskap om den svenska kulturen, dels genom musikkulturen, dels genom textinnehåll
- träna uttalet
- utöka ordförrådet och ordförståelsen
- sammankoppla barns förstaspråkinlärning och vuxnas andraspråkinlärning
- skänka glädje
- ge deltagaren en koppling till det svenska samhället och det svenska folket
- träna musklerna i talapparaten
- vara bra för intonationen
- vara en omväg till språkinlärning, så till vida att kunskaperna kan vara svåra att omvandla till tal

Sången ger variation i undervisningen, frigör endorfiner och skapar samband mellan vänster- och höger hjärnhalva. Den skapar gemenskap mellan deltagarna och leder till att deltagarna kan intonera efter varandra. Sången bör vara frivillig då den inte passar *alla* deltagare. Vidare bör sångmaterialet anpassas till gruppens nivå. Det bör väljas ut med medvetenhet om textinnehåll, bra melodier, eller vid egenkomponerad musik genom att anpassas så mycket till talet som möjligt.

8 Vidare forskning

I detta kapitel följer en text kring hur det är möjligt att forska vidare kring området.

Vidare utveckling av nuvarande ämne

Efter denna undersökning har jag insett att detta forskningsämne har väldigt goda utvecklingsmöjligheter. Ett sätt att bedriva fortsatt forskning inom ämnet är att undersöka sfi-elevs erfarenheter av svenskinlärning kombinerad med sång. Detta skulle kunna undersökas antingen genom enkäter alternativt intervjuer, men än mer lämpligt vore det att bedriva en kvalitativ undersökning i form av, en av forskaren konstruerad, undervisning dels med sånginnehåll, dels utan. För att sedan få så exakta svar som möjligt, skulle forskaren behöva undersöka dels undervisningen i sig, men sedan också följa upp elevernas möjligheter att tillämpa sina kunskaper i vardagslivet eller den specifika situation där de kan ha användning för kunskaperna. Det är många faktorer som spelar in i en undervisningssituation och just i sfi-undervisningen tillkommer de kulturella skillnader, samt det bagage som eleverna har med sig från sitt tidigare hemland; eleverna lär sig ett nytt språk och en ny kultur. Hur utformar vi då undervisningen på bästa sätt för dessa elever och hur gör vi den intressant och motiverande för alla elever?
Yngre elever

Liknande problematik med kulturella skillnader, ja till och med eventuella ”kulturkrockar”, står att finna såväl i grund- och gymnasieskolan som i samhället i övrigt. I fråga om just integrerande av elever och lämpliga undervisningsmetoder för personer med svenska som andraspråk, skulle det vara intressant att se om sången skulle ha än större roll i undervisning av yngre barn och ungdomar.

Sången och omvårdnad

Det skulle också vara utvecklande att finna svar på sångens *specifika* roll som en mänsklig förmåga, samt hur vi på bästa sätt skulle kunna utnyttja den i vårt varande. Kanske är det så att sången skulle kunna fungera som en länk mellan den holistiska- och den dominanta hjärnhalvan i vissa sammanhang, som undervisning, omvårdnad, personlig utveckling och så vidare. Exempelvis inom strokehabilitering eller demenssjukvård kanske sången skulle kunna fungera som ytterligare ett hjälpmedel för pånyttfödd språkinlärning, eller helhetsuppfattning gällande ord, ordförståelse, uttrycksmedel med mera. Jag har, under mina sommarjobb inom äldreården, vid flera tillfällen erfarit att sången har fungerat som en länk mellan mig och dementa vårdtagare, med svårigheter att uttrycka det talade språket i rätt kontext. Av någon anledning lever en del sånger kvar i dessa fantastiska människor, medan deras förmåga att föra sammanhängande samtal kan ha stora brister. Även i möte med strokepatienter, framförallt med skador i den holistiska hjärnhalvan, har jag funnit att språkförmågan finns kvar, men att helhetsuppfattningen såväl språkligt som existentiellt blivit drabbad. Kanske skulle sången där kunna nå förmågor och hjälpa till i att utveckla den språkförmågan över hela den globala hjärnan.

Lärrarrollen

I min lärarroll kommer sången alltid vara ett medel för mig att använda, då jag finner det lämpligt och givande att utnyttja denna källa. Eva Bornemark nämnde att om pedagogen kan dela med sig av den metod eller den kunskap hon eller han själv tror starkt på, så är chansen större att även eleverna finner det motiverande att nyttja den metod som presenteras. Jag tror också att nyckelegenskapen hos en pedagog rimligen bör vara att motivera; att *se* eleven, *tro* på eleven och *motivera* eleven att tro på sig själv och *utvecklas*.

Referenser

- Adler, Björn och Hanna Adler. (2006). *Neuropedagogik*. Studentlitteratur.
- Bjørkvold, Jon-Roar. (1991). *Den musiska människan*. Stockholm: RUNA FÖRLAG AB.
- Fagius, Gunnel, red. (2007). *Barn och sång*. Studentlitteratur.
- Fagius, Jan. (2001). *Hemisfärernas musik*. Göteborg: Bo Ejeby Förlag.
- Gudmundsson, Christer. (1997). *Lär med musik*. Falun: Brain Books AB.
- Håkansson, Gisela. (1998). *Språkinläring hos barn*. Lund: Studentlitteratur.
- Kjellin, Olle. (2002). *UTTALET, SPRÅKET och HJÄRNAN*. Uppsala: Hallgren & Fallgren Studieförlag AB.
- Skolverket, rapport (1997). *Vem älskar sfi? Utvärdering av svenskundervisningen för invandrare- en utbildning mellan två stolar*. Stockholm: Gotab
- Statens offentliga utredningar, (2003). *Vidare vägar och vägen vidare- Svenska som andraspråk för samhälls- och arbetsliv*. Stockholm: Elanders Gotab AB

Uppsatser

- Stjernberg, Madelene. (2006). *Språkutveckling genom musik*. Karlstad: Institutionen för Utbildningsvetenskap.

Internetkällor

- Kursplan/Ämnesbeskrivning SFI. (2007). Skolverket:
<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0607&infotyp=16&skolform=37&id=SFI&extrald=3257> Hämtad 071030

Artiklar

- Kjellin, Olle. (2002). *Debattskrift om sfi*. <http://olle-kjellin.com> Hämtad 071114

Bilaga 1

Intervjufrågor- Eva Bornemark

Hur kan sången, vid sidan om enbart texter, underlätta inläringen i svenska som andraspråk?

Hur kan sången bidra till förståelsen av svenska språkets syntax?

Vad har sången för inverkan på förståelsen av svenska språkets fonetik?

Hur påverkas elevernas ordförråd med sången som hjälpmedel?

Hur kan sången ge eleven en ytterligare dimension av svenska språket och den svenska kulturen?

Hur kan elevens känsla för svenska språket och den svenska kulturen underlättas av sången i språkundervisningen?

Innebär användningen av modern svenska respektive äldre svenska i sången att eleven får en djupare kännedom om det svenska språket?

Vilken inverkan har elevernas ursprung och erfarenheter från sitt tidigare hemlands kultur på deras inläring av svenska språket?

Hur motiverar man elever som inte har någon tidigare sångerfarenhet att använda sång för att tillägna sig språket?

Skall man ta hänsyn till elevernas kulturella bakgrund och anpassa sångerna efter denna och i så fall hur?

Hur handskas man med detta i en heterogen grupp bestående av elever från olika länder och kulturer?

Sången och musiken har under hela vår språkliga historia vara en betydande faktor:

Varför finns inte sången med i kursplanen för språkundervisning?

Bilaga 2

Intervjufrågor- Roland Rydell

Hur används rösten vid tal respektive sång? Vilka skillnader finns det?

Finns det handikapp som påverkar tal eller sång, men inte båda?

Hur påverkas kroppen och hjärnan av sång?

Tror du att förutsättningarna för att lära sig använda rösten (i tal eller sång) skiljer sig mellan barn och vuxna?

Märker du några röstskillnader mellan människor med svenska som modersmål och människor med en annan språklig- och kulturell bakgrund?

Tror du att sång kan påverka/underlätta språkinläring? (Uttal, ord, prosodi, artikulation)

Hur fungerar minnet i relation till rösten?

Bilaga 3

Intervjufrågor- Sylvia Stipic

Hur ser din undervisning ut inom sfi?

Vilka problem vid inläring brukar vara återkommande inom sfi-undervisningen?

Hur gör du för att få in den svenska kulturen i undervisningen?

Använder du sång i undervisningen?

Tror du att sången kan underlätta eller förbättra språkinläringen?

Vad tror du i så fall blir bättre med hjälp av sången?

Ser du några svårigheter med att tillämpa den kunskap man når genom sången, i talet?

Hur anpassar du undervisningen i en heterogen grupp?

Vilka sånger använder du i din undervisning?

Tror du att det är lättare att lära ut kultur genom sången?

Ser du någon skillnad i resultat vid användning av sång eller ej?

Påverkar elevernas kulturella bakgrund förutsättningen för att använda sång i undervisningen?

Bilaga 4

Intervjufrågor- Anna-Lena Tideman

Tror du att sång kan förbättra och/eller underlätta språkinläring?

Hur skiljer sig eller förenas tal och sång mekaniskt sett?

Vad i talet tror du kan utvecklas genom sång?

Vad tror du i så fall blir bättre med hjälp av sången?

Vilka likheter eller skillnader finns det mellan tal och sång?

Ser du några svårigheter med att tillämpa den kunskap man når genom sången, i talet?

Tror du att det är lättare att lära ut kultur genom sången?

Ser du någon skillnad i resultat vid användning av sång eller ej?